

VÄLKOMMEN TILL
Sandby kyrka

KYRKORNA PÅ ÖLAND

Bor man på en ö måste man kunna segla. Läget i södra Östersjön har medfört omfattande kontakter med länderna i söder.

Redan under vikingatiden blev bytet av religion tydligt på Öland, bland annat då kristna gravar började dyka upp på bygravfälten. Under 1000-talet uppfördes de första kyrkorna, de byggdes i trä och stavteknik. Några enstaka stavkyrkokopplankor finns kvar. Runristade gravmonument i sten har trotsat tidens tand och finns bevarade i sex kyrkor.

Under 1100-talet uppfördes det 34 stenkyrkor på Öland. Straxt efter tillkommer det sju kapell till fiske- och handelsplatser. De tidigaste kyrkorna hade fönster och portar mot både norr och söder. I några fall var de försedda med torn i väster och hade då även port i väster. Kring samtliga kyrkor gjordes plats för de döda och bogårdsdmurar av sten skiljde den heliga platsen. Dessa kyrkogårdar är fortfarande i bruk.

Under 1200-talet och medeltiden försågs många kyrkor med profana övervåningar och nästan hälften fick torn även i öster. Kyrkorna tjänade som gudstjänstlokaler såväl som magasin och lokaler för övernattnig. Kyrkans roll i samhället under medeltiden visar hur kristendomen och det världsliga gick hand i hand.

Kommande århundraden förändrades de flesta kyrkorna endast invändigt. De försågs med valv och ibland nya kor eller portaler. Efter reformationen kom nya krav på kyrkorummet. Helst skulle församlingen kunna sitta och detta medförde platsbrist i de små medeltida kyrkorna. Tillbyggnader genom breddning gjordes i flera kyrkor men mot slutet av 1700-talet fick många tanken att bygga nytt.

Ölands kyrkor är fattiga på medeltida föremål. Många krig och framför allt danskarnas härjningar 1677 lämnade lite kvar efter brandskattningarna. Idag är endast en av södra Ölands medeltida kyrkor helt bevarad medan ytterligare tre har bevarade medeltida rum. Medeltida torn finns kvar i sju kyrkor.

Kyrkorna idag bevarar stilideal och funktion från 1700- och 1800-talens salskyrkor. Den sittande församlingen lyssnar till gudstjänsten och sjunger tillsammans. Stora fönster gör läsningen i psalmboken enklare och predikstolen sprider ordet i hela rummet.

Dagens kyrkobyggnader håller sakt på att anpassas till moderna former. Flexibilitet, deltagande och även modern teknik ställer krav. På södra Öland finns en kyrka som anpassats till moderniteten och samtidigt bevarat sin medeltida struktur – Ventlinge kyrka.

LITE OM SANDBY KYRKA

Kyrkan i Sandby har, som de flesta kyrkorna på Öland en 1000-årig historia. Gavelhällar till ett sent vikingatida gravmonument är bevarade på kyrkogården. Den första stenkyrkan uppfördes invid bondbyn, ett stycke från Östersjön och en mindre hamnanläggning. Under medeltiden utvecklades kyrkan med torn i öster och väster samt en hög profanvång ovanpå. På 1780-talet revs kyrkorummets valv med pelare samt östtorn och ovanvåning. Västtornet fick trävägg mot öster. Detta blev inte riktigt bra och man funderade på att slå ihop församlingen med grannen Gårdby strax norr om. Beslutet blev att bygga nytt och 1863 stod den nya kyrkan färdig. En ljus och rymlig salskyrka i gotiserad arkitektur. Socknens prästgård är sommartid uppskattad lägergård för Lettiska ungdomar.

VÄLKOMMEN TILL SANDBY KYRKA

En vandring på kyrkogården

Runstenarna

På kyrkogången, söder om kyrkan står runstenar. Stenarna är från 1000-talet och gavlar till en Eskilstunakista. 1741 när Carl von Linne besökte Sandby, restes de på kyrkogården, efter att ha funnits avbildade som golvstenar i kyrkan. Stenarna är tvillingar gjorda av samma runristare. Den ena stenen har rests av en mor och hennes söner över maken. Den andra stenen restes senare av samma söner efter modern och en syster. Orsaken att man rest 2 stenar har ansetts vara att systemen Åfrid inte var dotter till moder Helgum men väl till fadern Sven i ett tidigare äktenskap.

De gamla gravhällarna

Norr om runstenarna finns det tre gravhällar bevarade. Två ligger bredvid varandra, nära mittgångens slut, söderut från kyrkan. Den södra av de stensatta gravarna har ett lock på sig, en s.k. tumbagrav.

Patriarkkorset

Korset av kantstående stenar, ligger öster om kyrkan. Det upptäcktes 1960 av dåvarande kyrkovaktmästare John Berglund när han klippte gräs. John Larsson, riksantikvariens ombud från Södra Sandby, stoppade tankarna på bortforsling av stenarna, då han förstod att de var placerade där med flit. Platsen grävdes ut av dåvarande antikvarien KG Petersson, men inga ytterligare fynd kunde göras som förklarade korsets placering eller

historia. Kanske är korset ett invigningskors för att helga platsen där den första kyrkan i Sandby skulle byggas. Det finns detaljer på korset som för tankarna till att det kan vara en avbild av ett prosessionskors som man hade i Östromerska kyrkan. Det ursprungliga korset är skyddat och markeras av nya ditlagda stenar. (Uppgifterna är från Hembygdsföreningens gamla sockenbok (1972))

Välkommen in!

Altartavlan

Det första som fångar blicken i denna mildt färgsatta kyrka, är nog den "nya" (1865/1889) altartavlan "Låten Barnen Komma Till Mig". Den ersatte den gamla tavlan i den år 1860 nybyggda kyrkan. Tavlan är målad av Gustaf Ljungqvist i Korsnäs, Östergötland, en präst som även målade altartavlor. Det är lätt att tro att tavlan är av betydligt senare datum, med sin ljusa färgsättning och bilden av

Kristus med barnen i knäet och mammorna runt om. Vi upplever den som ljuset och glädjen i vår kyrka. Den gamla altartavlan, på den södra väggen är från 1794 och gjord av bygdemålare Jonas Berggren. Den visar en långt mörkare del av Jesu liv, natten i Getsemane, men har därmed sin plats att fylla.

Korkandelabrarna

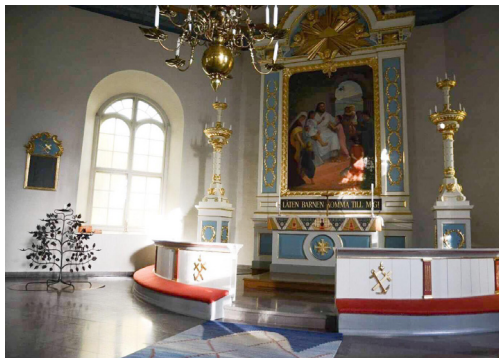
Ståtliga reser de sig på båda sidor om altaret, tillkomna samma år som resten av altaruppsatsen. Även altarringen kom till detta år. Av målarmästare A. Th. Lindeman, Söderåkra.

Kormattan

Den vackra kormattan, i väl avstämde färger, är ritad av sockenbon, förskolläraren och konstnärinnan Gunnel Ohlsson. Hon fick uppgiften av då tjänstgörande prästen Bo Hallberg (som månade mycket om bygdens frivilliga), i samband med ommålning inne i kyrkan på 80-talet, och hennes granne Greta Abrahamsson vävde den. Det hände att Gunnel fick komma och se om det blev som hon tänkt. Leder den tankarna till fiskafänge så är man rätt ute, det passar både med bygdens folk och Jesu ord.

Orgeln

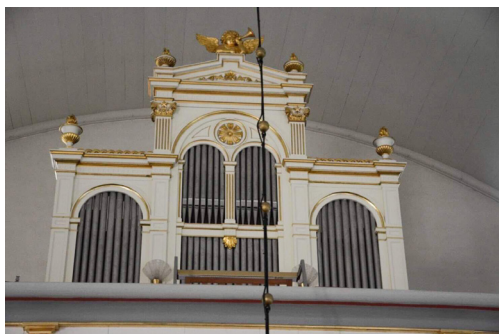
Orgeln byggdes 1876 av firman P L Åkerman och Lund i Stockholm och hade 10 stämmor med en manual och bihangspedal. 1948 byggdes den om av Frederiksborgs orgelbyggeri, Hilleröd, Dan-mark och utökades till ett verk med 17 stämmor fördelade på två manualer och självständig pedal. Hela pipmaterialet från den gamla orgeln återanvändes. Fasad och orgelhus är också kvar från 1876. Nu sattes

Ljusbäraren

Att få tända ett ljus när man kommer in i en kyrka har stor betydelse för många besökare. Vår vackra ljusbärare är i form av ett stiliserat träd och ritad av tidigare kyrkvaktmästare och konstnär Anne Wilks. Hon lät Lars Jaensson i Skogsby tillverka den till minne av sin far som dog 1987, och den togs i bruk 1992.

även elektrisk fläkt in. Spelbordet är fristående liksom på den gamla orgeln.

Dopfunten

Den äldsta inventarien i kyrkan är dopfunten som importerades från Gotland i början av 1200-talet. Vid bygget av den nya kyrkan blev den sannolikt flyttad ut på kyrkogården. Den stod länge upp och ner vänd som "solvisesockel" innan den åter togs in i vapenhuset 1928. Den renoverades 1939 för att sedan få sin nuvarande plats.

Kyrkskeppet

År 1996 stals Sandby kyrkas votivskepp, tillverkat av en sjöman från bygden någon gång före 1890. Man beslöt att förfärdiga ett nytt kyrkskepp inom församlingen. Som utgångsmaterial fanns ett båtskrov skuret i ett enda trästycke av en gammal båtsman från Gårdby. Intendenten för Ölands Hembygdsförbund, Anders Nilsson, anlätades som sakkunnig att rita en rigg till det nya skeppet. Åtta personer arbetade under cirka ett års tid med att färdigställa modellen, som föreställer en tremastad bark från 1800-talets senare hälft.

Handringningen

Sandby kyrkas klockor ringdes för hand ända till år 2000. Vid helgsmål ringdes det klockan 18.00 sommartid och på vintern 15 min före solens nedgång, bara med storklockan om det inte var storhelg, då användes båda. Enligt boken Ölands klockor, ringdes själaringning dagen efter dödsfallet och då olika för män och kvinnor. Numera sker den i samband med Helgsmålsringningen.

Bön

*Bär mig sakta steg för steg
över hård och frusen teg.
Bär mig varsamt till min bår.
Intet annat återstår.
Lys mig med ditt ögonpar
med det enda ljus jag har.
Snålt och kallt det är ibland*

*värm mig med din fadershand.
Ängslan jagar denna jord
lugna mig med dina ord.
Intet annat jag begär
än att alltid bli dig när.*

*Henning West, Sandby församlings
siste kyrkoherde*

Denna kyrka är en av 19 kyrkor i Södra Ölands pastorat och ligger i Norra Möckleby, Sandby och Gårdby församling.

Södra Ölands pastorat
Kyrkgatan 3
386 92 FÄRJESTADEN

Kansli Tfn: 0485-380 12

sodraolands.pastorat@svenskakyrkan.se
www.svenskakyrkan.se/sodraoland

Följ oss gärna på:

Svenska Kyrkan SÖDRA ÖLAND

[svenskakyrkansodraoland](https://www.instagram.com/svenskakyrkansodraoland)

